

Ewa Porada

Jakie przygotowanie do małżeństwa w Kościele XXI wieku?

Studia Salvatoriana Polonica 8, 49-64

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EWA PORADA

▪ Jakie przygotowanie do małżeństwa w Kościele XXI wieku?

Ojciec Święty Benedykt XVI, przemawiając 22 stycznia 2011 roku do członków Trybunału Roty Rzymskiej, zwracał uwagę na palący problem, jakim są częste prośby o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Podkreślał, że powstaje swego rodzaju błędne koło, w którym z jednej strony bezwarunkowo, bez należytego przygotowania dopuszcza się do sakramentu małżeństwa, a potem z taką samą łatwością orzeka się o jego nieważności¹. Apelując o większą dbałość w przygotowaniu do sakramentu małżeństwa oraz o bardziej wnikliwy egzamin przedmałżeński, papież odwołał się do słów adhortacji apostolskiej *Sacramentum caritatis*, która między innymi tak ukazuje wartość małżeństwa: „Zbyt wielkie jest dobro, którego Kościół i całe społeczeństwo oczekują od małżeństwa i od rodziny na nim opartej, aby nie zaangażować się dogłębnie w to specyficzne zadanie duszpasterskie. Małżeństwo i rodzina są instytucjami, które powinny być wspierane i bronione przed każdą możliwą dwuznacznością w pojmowaniu prawdy o nich, ponieważ wszelka szkoda im wyrządzona jest w rzeczywistości raną zadaną ludzkiemu współżyciu jako takiemu”².

We współczesnym świecie nierzadko ośmiesza się tradycyjną koncepcję rodziny, proponuje się jej „alternatywne wizje”, pomniejsza jej wartość. Kultura relatywizmu, konsumpcjonizm i hedonizm nie sprzyjają trwałości małżeństw,

Dr EWA PORADA – adiunkt w Instytucie Teologii Duchowości PWT we Wrocławiu, pracuje w Wydziale Duszpasterstwa Rodzin Archidiecezji Katowickiej jako Archidiecezjalny Doradca Życia Rodzinnego; e-mail: ewaporada@onet.eu.

¹ Benedykt XVI, *Orzeczenia sądowe muszą odzwierciedlać prawdę o małżeństwie. Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/rota_22012011.html [dostęp: 24.01.2014].

² Tenże, *Sacramentum caritatis*, nr 29.

a mentalność rozwodowa ułatwia małżonkom podjęcie tej niszczącej rodzinę decyzji. Dlatego rzeczą niezmiernie ważną jest podejmowanie nieustannego wysiłku, mającego na celu w pierwszej kolejności dobre przygotowanie do sakramentu małżeństwa, a w dalszej kolejności wspieranie małżeństw i rodzin w ich niełatwej drodze powołania. Wzywał do tego papież Franciszek polskich biskupów podczas wizyty *ad limina* w lutym 2014 roku. Mówił między innymi: „(...) trzeba postawić sobie pytanie, jak udoskonalić przygotowanie młodych do małżeństwa, tak aby mogli coraz bardziej odkrywać piękno tej więzi, która – mocno oparta na miłości i odpowiedzialności – może pokonać próby, trudności, egoizmy przez wzajemne przebaczenie, naprawiając to, co grozi rozbięciem i nie popadając w pułapkę mentalności odrzucenia. Trzeba postawić sobie pytanie, w jaki sposób pomóc rodzinom żyć i docenić zarówno chwile radości, jak i chwile bólu i słabości”³.

Niniejszy artykuł jest próbą zestawienia etapów przygotowania do małżeństwa – zgodnie z wytycznymi Kościoła. W dalszej części spróbujemy zestawić wybrane czynniki kulturowe, mające wpływ na kształt i trwałość małżeństwa, by na koniec ukazać niektóre propozycje pastoralne, dotyczące przygotowania do sakramentu małżeństwa.

I. Etapy przygotowania do małżeństwa

Zgodnie z dokumentami Kościoła⁴ przygotowanie do sakramentu małżeństwa rozpoczyna się od najmłodszych lat dzieciństwa i trwa aż do momentu zawarcia związku małżeńskiego. Z chwilą wstąpienia w związek małżeński Kościół nie przestaje troszczyć się o małżonków, oferując im różnorakie wsparcie w ramach duszpasterstwa małżeństw i rodzin.

Bezpośrednim celem przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa jest doprowadzenie narzeczonych do podjęcia świadomej i wolnej decyzji

³ *Discorso del Santo Padre Francesco ai presuli della conferenza episcopale di Polonia, in visita „ad limina apostolorum”*, http://www.vatican.va/holy_father/francesco/speeches/2014/february/documents/papa-francesco_20140207_ad-limina-polonia_pl.html [dostęp: 21.02.2014].

⁴ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 65-67; Papieska Rada ds. Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa*, tłum. pol. Rada ds. Rodziny Episkopatu Polski, Łomża 2007; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, Warszawa 2003; Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, Warszawa, 13 grudnia 1989.

o zawarciu nierozzerwalnego przymierza, zbudowanego na miłości i jedności⁵. W Instrukcji Episkopatu Polski na temat przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa czytamy: „Chodzi bowiem o to, by młodzi ludzie dobrze przygotowali się do tak ważnego kroku, jakim jest wstąpienie w związek małżeński i przez lekkomyślność nie zniszczyli własnego szczęścia, podejmując w tym względzie pochopną decyzję”⁶.

Przygotowanie do małżeństwa dokonuje się na trzech etapach i w trzech formach: przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie.

1. Przygotowanie dalsze

Przygotowanie do przyjęcia i realizacji swojego powołania w dorosłym życiu (czy to do życia małżeńskiego, kapłańskiego czy zakonnego) rozpoczyna się już w dzieciństwie i powinno być konsekwentnie i systematycznie kontynuowane na wszystkich etapach szkolnych i katechetycznych⁷.

W tym czasie największą rolę w kształtowaniu i wychowaniu dziecka odgrywa rodzina. Młody człowiek, żyjąc w dobrze funkcjonującej rodzinie, uczy się relacji międzyosobowych, ofiarności i sensu miłości. W tym okresie rozwoju odkrywa siebie jako istotę obdarzoną złożoną i bogatą psychiką, osobowością. Jest to okazja, żeby przez własny przykład i rozmowy zaszczerpić w dziecku szacunek dla ludzkich wartości. Dorastanie i dojrzewanie są czasem kształtowania się charakteru, właściwego kształtowania swoich skłonności, uczenia się relacji z osobami płci przeciwnej⁸. Jest więc rzeczą niezmiernie ważną, aby to rodzice mieli realny wpływ na kształtowanie tych postaw, a nie inne środowiska, które nie zawsze chcą obiektywnego dobra człowieka. Podobnie jest z życiem religijnym i relacją z Bogiem. Dziecko, uczestnicząc w życiu religijnym rodziny – takim jak wspólna modlitwa, wspólna Eucharystia, regularne korzystanie z sakramentu pokuty – w sposób naturalny wrasta w ten rytm życia z Bogiem⁹. Człowiek, wynosząc z domu rodzinnego obraz małżeństwa trwałego, przepełnionego miłością i szacunkiem, dobrymi wzorcami, łatwiej będzie odzwierciedlał te zachowania i wartości, budując w przyszłości swoje dobre małżeństwo.

Inne ważne środowiska kształtujące młodego człowieka to: szkoła, katecheza i grupy rówieśnicze. Rodzice powinni żywo interesować się programami

⁵ Por. Benedykt XVI, *Orzeczenia sądowe*.

⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja*, nr 6.

⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 19.

⁸ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 66.

⁹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 20.

nauczania i wychowawczymi szkół. Zdarza się, że w szkołach promuje się treści, które nie służą rozwojowi dziecka, a wręcz niszczą wartości zaszczipione przez rodziców, szczególnie w zakresie seksualności, wychowania do czystości, rozumienia rodziny, szacunku do drugiego człowieka, zwłaszcza do płci przeciwnej¹⁰. Podobnie rzecz ma się z grupami rówieśniczymi. Ważne jest, aby rodzice znali przyjaciół swoich dzieci, znali środowiska, w jakich przebywają. Dobrze jest, aby zachęcić młodzież do udziału w grupach wyznających wartości chrześcijańskie¹¹. W wieku młodzieńczym zachodzą głębokie zmiany w ciele człowieka, które są związane z seksualnością. O tym doświadczeniu chłopcy i dziewczęta często rozmawiają tylko w gronie rówieśników i to posługując się kategoriami zaczerpniętymi z mediów. Dlatego właśnie młodzi ryzykują idealizowanie rzeczywistości uczuć i relacji z drugim człowiekiem, absolutyzowanie tego jeszcze nie w pełni dojrzałego doświadczenia oraz redukcjonowanie związku dwojga ludzi jedynie do wymiaru emocjonalnego lub czysto fizycznego. Z tego powodu potrzebna jest im pomoc w zrozumieniu właściwego znaczenia uczucia, w którym stawiają dopiero pierwsze kroki¹². Zrozumienia, że miłość to sztuka wymagająca cierpliwości i poświęcenia, a także mądrych przewodników¹³. W dokumencie Papieskiej Rady ds. Rodziny czytamy między innymi, że rodzice nie mogą się zadowalać tym, że ich dzieci nie używają narkotyków, nie popełniają przestępstw lub że uzyskują zadowalające wyniki w nauce. Powinni zatroszczyć się o wychowanie dzieci do prawdziwych wartości: do wolności, odpowiedzialności, ojcostwa i macierzyństwa, służby, pracy zawodowej, solidarności, uczciwości itp.¹⁴

Również katecheza szkolna stanowi ważny element w przygotowaniu przyszłego pokolenia do sakramentu małżeństwa. Program nauczania obejmuje nie

¹⁰ Por. tamże, nr 21.

¹¹ Por. tamże, nr 23.

¹² Papieska Rada ds. Rodziny w dokumencie *Wychowanie do czystej miłości. Wskazania dla wychowania w rodzinie* (nr 22) wskazuje na trzy cele wychowania do czystości:

1) zachowanie w rodzinie pozytywnego klimatu miłości, cnoty i szacunku dla darów Bożych, zwłaszcza dla życia;

2) pomaganie dzieciom w zrozumieniu wartości płciowości i czystości, przez podtrzymywanie ich wzrostu słowem, przykładem i modlitwą;

3) pomaganie w zrozumieniu i odkryciu własnego powołania do małżeństwa albo do dziewictwa konsekrowanego dla królestwa Bożego, w harmonii i w poszanowaniu ich uzdolnień, skłonności i darów Ducha.

¹³ Komisja Episkopatu Włoskiego do spraw Rodziny i Życia, *Przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie*, „Życie Duchowe” 77(2014) nr 1, s. 52-53.

¹⁴ Zob. Papieska Rada ds. Rodziny, *Wychowanie*, nr 49.

tylko treści związane z sakramentem małżeństwa i życiem rodzinnym, ale także fundamenty wiary chrześcijańskiej, relacji międzyludzkiej i życia chrześcijańskiego¹⁵. Dlatego też należy położyć duży nacisk na wysoki poziom katechezy w szkole oraz na pilny i zaangażowany udział w niej młodzieży.

2. Przygotowanie bliższe

Przygotowanie to zgodnie z *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* dotyczy młodzieży szkół ponadgimnazjalnych¹⁶. Jest to rodzaj katechumenatu, którego zadaniem jest pogłębić naukę o małżeństwie i rodzinie, uwrażliwić na fałszywe teorie w tych dziedzinach, przygotować do międzyosobowego życia w małżeństwie i rodzinie, pogłębić życie wspólnotowo-liturgiczne¹⁷. Przygotowanie to ma być przede wszystkim katechezą opartą na wsłuchiwaniu się w Słowo Boże, w celu pogłębienia wiary i dawania jej świadectwa w konkretnym życiu¹⁸.

Tematyka poruszana na tym etapie obejmuje między innymi: przygotowanie do życia we dwoje, ukazanie małżeństwa jako relacji międzyosobowej mężczyzny i kobiety, przedstawienie procesu rozwoju miłości oraz dojrzewania człowieka do konkretnych ról: męża/żony, ojca/matki, teściów, dziadka/babci itp. Ważnymi tematami są również: problematyka płciowości i odpowiedzialnego rodzicielstwa (przedstawiona od strony medyczno-biologicznej), a także wskazanie na metody wychowania dzieci, radzenia sobie z podstawowymi problemami w rodzinie, takimi jak: komunikacja interpersonalna, sposoby przezwycięzania kryzysów¹⁹, stała praca, odpowiednie środki finansowe, mądre zarządzanie ekonomią domową itp. W przygotowaniu na tym etapie nie może zabraknąć także takich tematów, jak: współpraca z innymi rodzinami, apostołstwo rodzinne oraz potrzeba włączenia się w ruchy i stowarzyszenia chrześcijańskie²⁰.

Przygotowanie to, zgodnie z wytycznymi *Dyrektorium*, powinno odbywać się w formie rocznego kursu, prowadzonego przez parafie i wiążącego młodzież

¹⁵ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 22.

¹⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 24. Nieco inaczej ten etap przygotowania określa Dokument Papieskiej Rady ds. Rodziny, który przesuwają ten etap na (wcześniejszy) okres narzeczeństwa. Odróżnia go jednak od bezpośredniego przygotowania do małżeństwa, które ma miejsce bezpośrednio przed zawarciem sakramentu małżeństwa. Zob. Papieska Rada ds. Rodziny, *Przygotowanie*, nr 32.

¹⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 24.

¹⁸ Papieska Rada ds. Rodziny, *Przygotowanie*, nr 34.

¹⁹ Tamże, nr 43.

²⁰ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 66.

jeszcze ściślej z tą wspólnotą. W ramach przygotowania odbywa 25 spotkań formacyjnych²¹. Młodzież spotyka się najczęściej w małych grupach, a spotkania prowadzone są metodami aktywizującymi. Ważnym elementem jest tu zakorzenienie liturgiczne, sakramentalne i wspólnotowe.

3. Przygotowanie bezpośrednie

Ten ostatni już etap przygotowania do małżeństwa rozpoczyna się co najmniej na trzy miesiące²² przed zawarciem sakramentu. Zgodnie z *Dyrektorium* obejmuje: spotkanie z duszpasterzem w kancelarii parafialnej, katechezy przedślubne²³, spotkania w poradni rodzinnej, udział w dniu skupienia i rozmowę sprawdzającą wiedzę narzeczonych na temat małżeństwa i rodziny²⁴.

²¹ Komisja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 25.

²² „W procesie formacji rodziny chrześcijańskiej decydującym czynnikiem jest czas i jakość przebiegu «specjalnego, bezpośredniego przygotowania do sakramentu małżeństwa», o które musi starać się w duchu odpowiedzialności i zaangażowania cała wspólnota. Konieczne jest przejście drogi wiary, która poprowadzi przygotowanych już narzeczonych do małżeństwa, i rozbudzenie świadomości Tajemnicy, którą będą celebrować, oraz przyrzeczeń, które będą składać. Plan przygotowań do małżeństwa powinien być podany wcześniej – jeśli to możliwe, na rok przed ślubem, tak aby narzeczeni mogli w pełni skorzystać z tego, co im się oferuje. Jeśli plan taki jest podany z dużym wyprzedzeniem, może przyczynić się także do tego, że młodzi zweryfikują własne projekty, które bardziej lub mniej świadomie podjęli”. Komisja Episkopatu Włoskiego do spraw Rodziny i Życia, *Przygotowanie do małżeństwa*, s. 60.

²³ Katechezy przed ślubem powinny obejmować następujące tematy:

– teologia małżeństwa: sakramenty chrztu i bierzmowania jako podstawa życia chrześcijańskiego, oraz sakrament małżeństwa jako niezbywalny fundament małżeństwa i rodziny; rola powrotów po błędach na drogę prawdy i miłości przez sakrament pokuty; szczególna rola tego sakramentu przed zawarciem małżeństwa; rola modlitwy małżeńskiej i rodzinnej; udział w grupach o pogłębionej formacji itp.

– etyka życia małżeńskiego: odpowiedzialność za uświęcenie współmałżonka; powołanie do przekazywania życia; niedopuszczalność i szkodliwość antykoncepcji i środków wczesnoporonnych; naturalne metody rozpoznawania płodności w służbie zdrowia, miłości, jedności i wolności małżonków; rola poradnictwa rodzinnego; niedopuszczalność sztucznych poczęć i zabijania poczętego dziecka; syndrom poaborcyjny.

– liturgia sakramentu małżeństwa: sakrament znakiem; przymierze małżeńskie a przymierze Chrystusa z Kościołem; sakrament małżeństwa i Eucharystii; znaczenie poszczególnych elementów przysięgi małżeńskiej; części ceremonii: czytania, homilia, ślubowanie, poświęcenie i nałożenie obrączek, znak pokoju – pierwszy w małżeństwie, Komunia św. i błogosławieństwo (Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 30).

²⁴ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium*, nr 27.

Ze względu na złożoność kontekstu kulturowego narzeczonych zaleca się maksymalną troskę o dobre przygotowanie nowożeńców do sakramentu małżeństwa. Chodzi przede wszystkim o zweryfikowanie ich przekonań dotyczących niepodważalnych zobowiązań wpływających na ważność sakramentu małżeństwa. „Poważne rozeznanie tego zagadnienia może pomóc uniknąć sytuacji, w których poruszenia uczuciowe i płytkie racje skłaniają dwoje młodych do podjęcia odpowiedzialności, której nie potrafią potem uszanować”²⁵. Adhortacja *Familiaris consortio* podkreśla, że w przypadku gdy, pomimo wszelkich starań ze strony Kościoła, nowożeńcy odrzucają to, co należy do istoty sakramentu małżeństwa, duszpasterz nie może dopuścić ich do obrzędu. W takim wypadku to nie Kościół, ale sami narzeczeni stanowią przeszkodę do sprawowania obrzędu, o który proszą²⁶.

Mając na uwadze czynniki kulturowe Europy i Polski, coraz bardziej „ujawnia się w całej pilności potrzeba ewangelizacji i katechezy przed i po zawarciu małżeństwa, realizowanej przez całą wspólnotę chrześcijańską, aby każdy mężczyzna i każda kobieta pobierający się mogli sprawować sakrament małżeństwa nie tylko ważnie, ale i owocnie”²⁷.

II. Aspekty kulturowe Polski XXI wieku

Biskupi polscy, poszukując przyczyn coraz większej liczby rozwodów w Polsce, wypowiedzieli między innymi takie słowa: „Przyczyną wielu nieszczęśliwych małżeństw jest wielki pośpiech i lekkomyślność przy ich zawieraniu, co pociąga za sobą nieobliczalne skutki. U podstaw niedojrzałej decyzji na małżeństwo leży wiele przyczyn, a wśród nich brak wystarczającej wzajemnej znajomości młodych przed ślubem, powolne wsiąkanie w społeczeństwo mentalności rozwodowej przez nie tolerowanej, ukryte często i tuszowane przez drugą stronę anomalie psychiczne, które później wychodzą na jaw, powodując konflikty i posądzenia współmałżonka o umyślnie złą wolę, starannie ukrywane w okresie przedślubnym nałogi i zakorzenione wady”²⁸. Przyczyny te można sprowadzić do następujących: zbyt ni pośpiech, czynniki kulturowe, świadome wprowadzanie w błąd przyszłego współmałżonka. Pierwsza i ostat-

²⁵ Benedykt XVI, *Sacramentum caritatis*, nr 29.

²⁶ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 68.

²⁷ Tamże.

²⁸ Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja*, nr 30.

nia przyczyna ma bezpośrednie odniesienie do przygotowania do sakramentu małżeństwa – kwestie te zostaną poruszone w ostatniej części artykułu. W tym miejscu warto się pochylić nad wybranymi czynnikami kulturowymi, takimi jak: kryzys wiary, mentalność rozwodowa, seksualizacja społeczeństwa, indywidualizm i relatywizm²⁹.

1. Kryzys wiary

Benedykt XVI, w swoim ostatnim przemówieniu do członków Trybunału Roty Rzymskiej – 26 stycznia 2013 roku, zwrócił uwagę na bardzo istotny związek pomiędzy wiarą i miłością. Mówił, że obecny kryzys wiary niesie z sobą kryzys wspólnoty małżeńskiej, z całym ładunkiem cierpienia i trudności, jakie z tego powodu są udziałem także dzieci³⁰. Dalej mówił między innymi: „(...) jeśli prawdą jest, że «wiara bez miłości nie przynosi owocu, a miłość bez wiary byłaby uczuciem nieustannie zagrożonym przez zwątpienie», to trzeba wyciągnąć wniosek, że «wiara i miłość potrzebują siebie nawzajem, jedna pozwala bowiem drugiej się urzeczywistnić»³¹.

Każde małżeństwo, a szczególnie małżeństwo sakramentalne, jest przymierzem osób w miłości. Miłość prawdziwa, jako całkowite oddanie siebie drugiemu, ma swoje źródło w Bogu. To Bóg jest źródłem i gwarantem tejże miłości. W *Liście do rodzin* Jan Paweł II ukazuje ściśle powiązanie miłości małżeńskiej

²⁹ Wśród innych zagrożeń polskiej rodziny wymienia się także następujące:

- patologie w odniesieniu do istoty małżeństwa i rodziny,
- brak przygotowania do zawarcia związku małżeńskiego i założenia rodziny,
- odkładanie decyzji o małżeństwie i urodzeniu dzieci,
- cywilizacja śmierci,
- negatywny przyrost naturalny,
- bezrobocie,
- emigracja zarobkowa,
- wzrastająca ilość rozwodów,
- patologie życia małżeńskiego i rodzinnego,
- wypaczony obraz rodziny w mediach.

Zob. B. Mierziński, *Kościół katolicki wobec współczesnych zagrożeń rodziny polskiej*, w: *Zagrożenia rodziny w aspekcie pastoralno-społecznym*, red. I. Celary, G. Polok, Katowice 2008, s. 34.

³⁰ Benedykt XVI, *Małżeństwo a relacja między wiarą i porządkiem naturalnym. Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/rota_26012013.html [dostęp: 24.01.2014].

³¹ Tamże.

z Bogiem. Papież w owym liście napisał, że każda komunია osób, a szczególnie komunია małżeńska została wyprowadzona z tajemnicy Boga – Jego komunii miłości, oraz że każda rodzina jest do tej komunii trwale odniesiona³². Miłość, która ze swej istoty jest ofiarą, zyskuje swoje uzasadnienie w ofierze Chrystusa na krzyżu³³.

Dlatego trudno pielęgnować miłość, która jest bezinteresownym darem z siebie, gdy nie ma się wsparcia w postaci łaski sakramentalnej (szczególnie wpływającej z Eucharystii i sakramentu pokuty) oraz bez osobowej relacji z Bogiem (modlitwy, zaufania, życia na co dzień Bogiem). Dlatego też ewangelizacja rodzin, narzeczonych, małżonków, prowadzenie ich do spotkania z Bogiem wydaje się fundamentalnym zadaniem Kościoła.

2. *Mentalność rozwodowa*

W dzisiejszych czasach wielu młodym ludziom wydaje się, że trwałe i szczęśliwe małżeństwo jest niemożliwe. Jednak dzieje ludzkości i dzieje Kościoła dowodzą, że człowiek z natury jest zdolny do trwałego małżeństwa. Ta zdolność nie zmieniła się, pomimo że w obecnych czasach rozpada się coraz więcej związków. Współcześnie mamy do czynienia ze swoistym „błędnym kołem”, w którym rozpad małżeństwa rodziców utrwała w dzieciach przekonanie, że taka jest norma, a trwałość miłości pomiędzy kobietą i mężczyzną to mrzonka. Młodzi ludzie, którzy przeżyli rozwód swoich rodziców, mogą mieć poważne wątpliwości lub nie rozumieć znaczenia miłości, wierności czy trwałości małżeństwa³⁴. W rodzinach, w których doszło do rozwodu, nierzadko występuje swego rodzaju mentalne przyzwolenie na taką drogę rozwiązywania konfliktów. Także coraz większa powszechność rozwodów, promowanie tego zjawiska w mediach nie służy trwałości związku.

Człowiek ma wpisane w naturę pragnienie miłości bezwarunkowej, stałej, wiernej. Dlatego poszukuje bezpieczeństwa i prawdziwej miłości. Jednocześnie częstokroć nosi w sobie bolesne doświadczenie rozpadu małżeństwa rodziców lub osób bliskich. Stąd rodzi się strach przed założeniem własnej rodziny. Rodzi się obawa przed skrzywdzeniem, odrzuceniem. W mentalności rozwodowej trudno wyjść poza własne „ja”, własne pragnienia i obawy. Tymczasem miłość to zaufanie, to ofiarowanie siebie drugiej osobie, to oddanie się całko-

³² Jan Paweł II, *List do rodzin*, nr 8.

³³ Por. tamże, nr 19.

³⁴ Por. *Bóg jest większy*, rozm. H.F. Hoser i M. Królikowski, Ząbki 2013, s. 108.

wite bez pozostawiania przestrzeni tylko dla siebie. Nie ma innej drogi, każda droga „na próbę”, każde asekurowanie się, „sprawdzanie” drugiego, nastawienie na tymczasowość, nie zaspokoją pragnienia prawdziwej miłości, nie będą dobrym fundamentem małżeństwa. W miłości trzeba podjąć ryzyko, ufając, że Pan Bóg pomoże podjąć właściwą decyzję, a potem umocni małżonków swoją miłością i pomoże im wytrwać³⁵.

Ważnym czynnikiem mającym wpływ na trwałość małżeństwa jest środowisko życia małżonków i najbliższa rodzina. Arcybiskup Henryk Hoser, zapytany o współczesne przyczyny rozpadu małżeństw, odpowiedział między innymi: „(...) dzisiaj małżeństwa nie mają zewnętrznych amortyzatorów trudności. Dawniej środowisko pomagało młodym ludziom w dojrzewaniu, rodzina interweniowała w sytuacjach kryzysowych. Dziś młodzi ludzie żyją w izolacji, a jakakolwiek ingerencja jest postrzegana jako naruszenie ich prywatności i wolności do decydowania o samym sobie. Mają więc tylko zabezpieczenia wewnętrzne, a niestety dzisiejsza kultura rozsadza trwałość małżeństwa, sugerując czasowość związku, przez co te wewnętrzne «stabilizatory» bywają naprawdę słabe»³⁶.

3. Seksualizacja

Historia tego zjawiska sięga połowy XX wieku. Autorem pojęcia „rewolucja seksualna” jest Wilhelm Reich, który uznawał ją za kolejny etap zmian po rewolucji francuskiej i komunistycznej. „Rewolucja seksualna” miała przynieść wyzwolenie obyczajowe³⁷. Jej kolejne etapy hołdowały hedonizmowi, rozwijając egoizm i maksymalne zaspokojenie własnych potrzeb³⁸. Zmiana podejścia do życia seksualnego łączyła się z mocną biologizacją miłości. „Miłość” została sprowadzona do seksualności, przy wyeliminowaniu duchowej jedności partnerów (bo nie mówi się w tym kontekście o małżonkach). Miłość w tym wymiarze została „wyjęta” z przestrzeni rodziny, bowiem zaręczyny, małżeństwo zaczęto traktować jako ograniczenie wolności jednostki. Podczas rewolty młodzieżowej w 1968 roku wznoszono okrzyki: „Naszym ołtarzem jest łóżko”, co miało być symbolem wyzwolenia z wszelkich ram obyczajowych i religij-

³⁵ Por. tamże, s. 109.

³⁶ Por. tamże, s. 116-117.

³⁷ Por. A. Zwoliński, *Rodzina w sieci apersonalnych relacji*, w: *Zagrożenia rodziny*, s. 13.

³⁸ Zob. tamże, s. 13-20.

nych³⁹. Skutki owej rewolucji trwają do czasów obecnych. Często, szczególnie wśród młodych ludzi, ciało własne i drugiego człowieka traktowane jest jako źródło przyjemności, co praktycznie uniemożliwia dostrzeganie jego bogactwa i piękna kalonego przez pornografię i różnego rodzaju nadużycia⁴⁰.

Wydaje się, że w mentalności wielu współczesnych ludzi małżeństwo zostaje sprowadzone do wymiaru uczuciowego i seksualnego. Tymczasem miłość to coś więcej niż tylko zmysłowa przyjemność. Więzy międzyludzkiej nie można sprowadzać jedynie do więzów fizycznych, gdyż prowadzi to do destrukcji życia, zagubienia człowieka i niszczenia ludzkiej godności⁴¹.

4. Relatywizm i indywidualizm

Pojęcia te zakorzeniły się nie tylko w języku, kulturze, ale i w mentalności człowieka XX i XXI wieku. Relatywizm etyczny jest doktryną, która uznaje, że wszelkie wartości moralne, etyczne, estetyczne są względne i zależą od epoki, społeczeństwa, jednostek. Zdaniem zwolenników tej filozofii, wartości nie da się traktować jako norm uniwersalnych⁴². W tej perspektywie małżeństwo (jego kształt, trwałość, istota) jest sprawą prywatną każdego człowieka. W tak rozumianym małżeństwie nie ma mowy o jakichkolwiek zobowiązaniach wobec Boga, społeczeństwa, współmałżonka czy dzieci⁴³.

Zygmunt Bauman, polski socjolog i filozof, opisując współczesną kulturę, mówi między innymi o „płynnej nowoczesności” i, co się z tym wiąże, o „płynnej miłości”. Oznacza to, że miłość staje się wydarzeniem komercyjnym na wzór wielkiego supermarketu, czyli próbuje się dostosować relacje międzyludzkie do mentalności zakupów w hipermarkecie. Miłość i współmałżonka postrzega się jako „dobro dla mnie”, wobec którego mam własne prawa, a zatem biorę i odrzucam, gdy się zmęczę, ponieważ na horyzoncie pojawia się już nowy, lepszy „produkt”, który przynosi głębszą satysfakcję⁴⁴. Zapewne stąd też

³⁹ Tamże, s. 17.

⁴⁰ Komisja Episkopatu Włoskiego do spraw Rodziny i Życia, *Przygotowanie do małżeństwa*, s. 53.

⁴¹ A. Zwoliński, *Rodzina*, s. 23.

⁴² Por. *Relatywizm*, w: *Encyklopedia powszechna*, red. T. Michałowski, Wrocław 2006, s. 814.

⁴³ Por. B. Parysiewicz, *Communio małżeńskie w kulturze aktywizmu i relatywizmu*, w: *Sens i wartość sakramentu małżeństwa*, red. A. Czaja, M. Wyżlic, Lublin 2008, s. 165.

⁴⁴ Por. L. Melina, *Blask rodziny w kontekście współczesnych przemian*, w: *Familiaris splendor. Piękno życia rodzinnego jako wyzwanie dla społeczeństwa i Kościoła*, red. A. Bartoszek, Katowice 2011, s. 141.

mamy coraz częściej do czynienia z tzw. „zamieszkiwaniem na próbę”, jakoby można przyszedłemu współmałżonkowi „wypróbować” czy spełni oczekiwania, czy przyniesie pełną satysfakcję. Mentalność zakupowa (możliwość wypróbowania produktu, możliwość wymiany czy zwrotu) jest przenoszona do życia małżeńskiego i rodzinnego. Stąd częste roszczenia wobec państwa o łatwy dostęp do rozwodów, możliwość tworzenia związków partnerskich, czy do Kościoła o dopuszczenie rozwiedzionych do pełnego uczestnictwa w życiu sakramentalnym.

Współczesna kultura, nacechowana subiektywizmem i relatywizmem, nie mobilizuje człowieka do przezwycięzania trudności, do podążania naprzód, do rozwoju i przemiany. Wskazuje raczej drogi łatwej „ucieczki” od problemów, porzucania „kłopotliwej sytuacji”. Coraz częściej próbuje się negocjować nierozzerwalność więzi małżeńskiej, ukazując ją jako swego rodzaju ideał życia, do którego nie można przymuszać przeciętnych chrześcijan. Niestety, dotyka to również niektóre środowiska kościelne, w których „rozpowszechniło się przekonanie, że z duszpasterskiego punktu widzenia dobro osób żyjących w nieuregulowanych sytuacjach małżeńskich wymaga jakiegoś kanonicznego uregulowania, niezależnie od ważności lub nieważności ich małżeństwa, a więc niezależnie od «prawdy» o ich osobistej sytuacji”⁴⁵.

Jednak, jak podkreślał Ojciec Święty Benedykt XVI, „odrzućcie Bożej propozycji w istocie prowadzi do poważnego naruszenia równowagi we wszystkich relacjach ludzkich, w tym w relacji małżeńskiej, i sprawia, że nietrudno o błędne pojmowanie wolności i samorealizacji, co w połączeniu z ucieczką przed cierpliwym znoszeniem cierpienia skazuje człowieka na zamknięcie się we własnym egoizmie i egocentryzmie”⁴⁶.

III. Wnioski duszpasterskie

Wnioski duszpasterskie należy rozpocząć od podkreślenia, że przygotowanie do małżeństwa musi być priorytetem działań duszpasterskich, bowiem ten czas ma wpływ na przyszłe życie małżeńskie, rodzinne, a co za tym idzie i społeczne.

⁴⁵ Benedykt XVI, *Piękno prawdy o małżeństwie, objawionej przez Chrystusa. Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/rota_malzenstwo_27012007.html [dostęp: 24.01.2014].

⁴⁶ Benedykt XVI, *Małżeństwo a relacja*.

Przygotowanie do małżeństwa jest procesem, który rozpoczyna się we wczesnym dzieciństwie i trwa przez dorastanie, aż po przygotowanie bezpośrednie do małżeństwa. Dlatego wydaje się sprawą konieczną opracowanie całościowego i spójnego programu duszpasterskiego (obok katechezy szkolnej), obejmującego zarówno formację dzieci i młodzieży⁴⁷, przygotowanie bliższe i bezpośrednie do małżeństwa, jak i duszpasterstwo małżeństw i rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem procesu wychowania dzieci i młodzieży. Całościowy program duszpasterski – obok formacji intelektualnej na katechezie szkolnej – daje szansę na szeroko rozumianą ewangelizację całych rodzin oraz prowadzenie ich do spotkania z Bogiem. Istotnym elementem formacji dzieci i młodzieży jest przemiana mentalności z formalistyczno-prawnej (wolno/nie wolno, grzech/nie grzech) na drogę autentycznego spotkania z Bogiem i nawiązania z Nim osobowej relacji, na której będzie się budowało przyszłe życie małżeńskie, kapłańskie, zakonne, służby w Kościele. Dopiero pogłębiona wiara i więź z Bogiem uzasadniają normy moralne, przykazania, wymogi życia chrześcijańskiego. Miłość, która jest odpowiedzią na miłość Boga, stanowi czynnik motywujący do przestrzegania tego, do czego zobowiązuje człowieka Pan Bóg i Kościół.

Pałącym wyzwaniem jest przygotowanie narzeczonych do sakramentu małżeństwa. W wielu diecezjach i parafiach Polski poszukuje się różnych sposobów skutecznego i owocnego przygotowania do tego sakramentu. Wśród całego bogactwa form należy wymienić te czynniki, które wydają się nieodzowne w dobrym przygotowaniu do małżeństwa.

Jak już to zostało wcześniej zasygnalizowane, jedną z przyczyn rozpadu małżeństwa jest zbyt ni pośpiech w przygotowaniu się do niego. Narzeczeni często próbują przygotować się do małżeństwa w jeden weekend lub podczas 2-3 spotkań. Kościół, przystając na takie oczekiwania młodych ludzi, zdaje się potwierdzać tezę, że małżeństwo nie jest niczym istotnym⁴⁸ oraz że nie ma nic

⁴⁷ „Przygotowanie do prawdziwej miłości jest najlepszym przygotowaniem do podjęcia powołania małżeńskiego. To w rodzinie dzieci i młodzież mogą uczyć się przeżywania ludzkiej płciowości w kontekście życia chrześcijańskiego. Mogą stopniowo odkrywać, że trwałe małżeństwo chrześcijańskie nie może być uważane tylko za wynik umowy albo atrakcyjności seksualnej. Ponieważ małżeństwo jest powołaniem, musi za sobą pociągać dobrze przemyślany wybór, wspólne zobowiązanie przed Bogiem i stałe błaganie o Jego pomoc przez modlitwę”. Papiaska Rada ds. Rodziny, *Wychowanie*, nr 27.

⁴⁸ Jeżeli zgadza się na to, aby narzeczonych przygotować do małżeństwa w jeden weekend lub w jeden tydzień. Tymczasem młodzi ludzie bez większych problemów znajdują czas na kilkutygodniowy kurs prawa jazdy, znajdują czas i wytrwałość na czasami kilkukrotne zdawanie egzaminu, by uzyskać tenże dokument. Nie należy też do rzadkości

ważnego do powiedzenia w tej dziedzinie. Tymczasem przygotowanie do małżeństwa jest procesem dojrzewania narzeczonych do tej jakże ważnej decyzji. W czasach gdy w tej drodze coraz mniej towarzyszą narzeczonym ich rodzice i dziadkowie, trzeba dołożyć starań, aby wspólnota Kościoła wspomagała rodziny i samych narzeczonych tak, aby podejmowali odpowiedzialną decyzję i byli w stanie w niej wytrwać do końca życia.

Wydłużając czas przygotowania do małżeństwa, należy zadbać o odpowiednią formę i tematykę spotkań oraz o kompetentne osoby prowadzące. Z różnorodnych doświadczeń samych przygotowujących, jak i narzeczonych wynika, że dużym uznaniem cieszą się spotkania w małych grupach, podczas których łączy się wprowadzenie teoretyczne w daną tematykę z możliwością rozmowy samych narzeczonych na dany temat⁴⁹. Dialog narzeczonych wydaje się elementem nieodzownym, mobilizuje bowiem do rozmowy na tematy, na które nierzadko nie było okazji lub odwagi porozmawiać wcześniej, a które służą wzajemnemu poznaniu się, swoich rodzin, oczekiwań, wizji świata.

Ważne są również osoby prowadzące, wśród których nie może zabraknąć kapłanów, małżonków (szczególnie w średnim i starszym wieku), które dają świadectwo temu, że wierność i trwałość małżeństwa są możliwe i osiągalne. Osoby prowadzące powinny posiadać odpowiednią wiedzę i formację. Nie jest dobrze, aby spotkania prowadziły osoby „przypadkowe”, istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że zamiast nauki Kościoła będą głosiły własne poglądy i przekonania na temat małżeństwa.

W przygotowaniu bezpośrednim warto wypracować tematykę, która będzie adekwatną i nieodzowną pomocą w budowaniu katolickiego małżeństwa i katolickiej rodziny⁵⁰. Wydaje się, że obok tradycyjnych tematów, takich jak: teo-

udział młodych ludzi w różnego rodzaju szkoleniach i kursach, na które wytrwale uczęszczają. A zatem czy małżeństwo jest czymś tak błahym, że nie warto tracić czasu na dobre przygotowanie się do niego?

⁴⁹ Zob. S. Puchała, T.E. Maliccy, *Narzeczeni, czyli dziewięciospotkaniowe bezpośrednie przygotowanie do małżeństwa prowadzone metodą dialogową*, Katowice 2004; K. Szbat, *Aktualna sytuacja w bezpośrednim przygotowaniu do małżeństwa w opinii narzeczonych. Wybrane aspekty*, w: *Sens i wartość*, s. 59-71.

⁵⁰ Episkopat Włoch zwraca uwagę między innymi na takie kwestie: „Trzeba zdawać sobie sprawę z przesądu obecnego w mentalności ludzi, któremu hołduje większa część młodzieży, jakoby Kościół bał się cielesności i zbyt surowo oceniał rzeczywistość ludzkiej miłości. Wychodząc od tekstów biblijnych, należy przedstawić wizję miłości małżeńskiej radykalnie pozytywnej. Jednocześnie konieczne jest także ukazywanie kruchości miłości ludzkiej, ciągle atakowanej przez grzech zakorzeniony w ludzkim sercu (por. Rdz 4,7). Zdolność do uczuć i płciowość, które Bóg nam ofiarował z miłości jako dar, byśmy się

logia małżeństwa, etyka życia małżeńskiego i liturgia sakramentu małżeństwa, należałoby położyć nacisk na takie zagadnienia, jak: istota i rozwój miłości w małżeństwie – różne jej etapy, bogata paleta możliwości okazywania sobie miłości w codziennym życiu, ukazanie wartości rodziny wielopokoleniowej i kształtowanie relacji z rodzicami i teściami (dziadkami); aspekty kulturowe: problem pracy, bezrobocia, dochodów i wydatków rodziny, emigracji zarobkowej, świata wirtualnego, nałogów, rozwiązywania konfliktów, dialogu itp. Jednak fundamentalnym tematem rozważań powinna się stać osobista relacja narzeczonych z Panem Bogiem, życie sakramentalne, wspólna modlitwa, religijne wychowanie dziecka, duchowość małżeńska, zaangażowanie na rzecz Kościoła.

Istotną kwestią wydaje się również wypracowanie odpowiedniego języka i form przekazu, szczególnie w dziedzinie seksualności i naturalnego planowania rodziny. Takich, które z jednej strony nie będą identyfikowane z dosyć powszechnie stosowanym językiem hedonizmu i technik seksualnych, z drugiej zaś strony, aby forma przekazu była przystępna i zrozumiała dla młodego pokolenia.

Ważnym elementem przygotowania bezpośredniego do zawarcia sakramentu małżeństwa jest rozmowa duszpasterska w kancelarii parafialnej, której nie należy ani bagatelizować, ani zaniedbywać. Jest to bardzo dobra okazja do rozmowy z narzeczonymi na temat ich wizji małżeństwa i rodziny, do ukazania powagi tego sakramentu oraz zadań i oczekiwań, jakie stawia przed małżonkami Kościół.

* * *

„Przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę”⁵¹. Te słowa Jana Pawła II wyrażają w całej pełni, jak ogromną rolę pełnią dobre i trwałe małżeństwa oraz zdrowe, pełne rodziny. A zatem jako Kościół musimy dołożyć wszelkich starań, aby dobrze przygotowywać młodych ludzi do zadań, jakie będą przed nimi stawały na małżeńskiej drodze, a następnie chronić rodziny przed wszelkimi czynnikami, jakie mogą im zagrażać we współczesnym świecie.

nim cieszyli, mogą stać się instrumentami egoizmu, pogrążając nas w smutku i przygnębieniu. Wówczas w takich środowiskach należy podejmować w szczególności te tematy, które mówią o koniecznej autonomii w rodzinach, o przyczynach konfliktów, nieporozumień, kłótni i radzeniu sobie z nimi. Każda osoba przygotowywana do sakramentu małżeństwa dozna pomocy w rozwijaniu miłości, wyzwoleniu jej, duchowym wzrastaniu, jeśli zechce otworzyć się na transcendencję”. Komisja Episkopatu Włoskiego do spraw Rodziny i Życia, *Przygotowanie do małżeństwa*, s. 62-63.

⁵¹ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 86.

WHAT MARRIAGE PREPARATIONS SHOULD BE UNDERTAKEN IN CHURCH IN XXI CENTURY?

Summary

The preparation to marriage starts in one's childhood and lasts until the moment of the sacrament of marriage. There are three stages: preparations further (at your home), closer (catechesis for the youth), and direct ones (a couple of months before the ceremony of marriage).

Preparing the couple for the sacrament one should consider the socio-cultural factors such as: the crisis of faith, divorce predisposition, sexualization of the society, relativity. To address all the above factors one should create a complete evangelistic programme including all stages of the development of the Man and their family. One should also consider changing the form of the direct preparation (usage of dialogues, small workshop groups); the language (concerning especially the sexual life and responsible parenthood) and topics (they should answer the needs of socio-cultural challenges). The individual treatment of the fiances should also be stressed as important.

Słowa kluczowe:

małżeństwo, duszpasterstwo, współczesna kultura, przygotowanie do małżeństwa, rodzina.

Key words:

marriage, priesthood, contemporary culture, marriage preparations, family.